

Шірінян Л. В.,

кандидат економічних наук, доцент

докторант Науково-дослідного фінансового інституту

Академії фінансового управління Міністерства фінансів України

КЛЮЧОВІ ПИТАННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ МІКРОСТРАХУВАННЯ

Розкриваються питання регулювання мікрострахування як механізму поширення соціального захисту незаможного населення. Наведено результати опитування населення, що стосуються досвіду взаємодії з вітчизняними страховиками і бажання страхуватися. Сформульовано пропозиції щодо удосконалення законодавчих норм у галузі страхування. Запропоновано державні заходи щодо впровадження, розвитку мікрострахування і схеми з використанням державної адресної допомоги для незаможних верств населення.

Ключові слова: державне регулювання, мікрострахування, незаможне населення.

Сучасне регулювання страхування – динамічний процес, воно повинно вносити поправки та зміни до наявного стану розвитку страхового ринку і законодавства, сприяючи еволюції ринкових умов і якомога ширшому охопленню страховими послугами всіх верств населення. Соціологічні дослідження в Україні показують досить значний поділ суспільства за рівнем добробуту і недостатність державного захисту незаможних¹. За таких умов ефективність і сфера застосування соціального захисту обмежені, тому мікрострахування може бути однією з найрезультативніших сучасних і майбутніх альтернатив. У зв'язку з цим виникає потреба в обґрунтуванні необхідності впровадження і визначення методів державного регулювання мікрострахування, яке може з'явитися на страховому ринку України.

Питання є новим для України. Наукових публікацій вітчизняних дослідників на цю тему поки що немає. Г. В. Колеснікова і В. І. Ляшенко розглядали проблему мікрофінансування в розрізі страхування мікрокредитів. Центр мікрострахування в Європі зі штаб-квартирою у м. Варшава здійснив вибіркове опитування населення України щодо можливостей страхування і виявив проблемні питання. Останніми роками мікрострахування у слабо-розвинутих країнах світу почали активно вивчати такі зарубіжні вчені, як В. Браун, К. Черчилль, В. Джин-Квон, М. Маккорд, М. Орессіо та В. Сідху, М. Морріс, І. Келлі та А. Гінчерман, Е. Гребенщиков. Це питання також стає одним із пріоритетних напрямів діяльності Світового банку та інших міжнародних організацій. Автором статті в попередніх публікаціях розглянуто декілька аспектів мікрострахування як нового напрямку розвитку страхової діяльності в Україні: розкрито фінансове забезпечення та ризикову складову, дано визначення, запропоновано нові механізми реалізації послуг

¹ Лібанова Е. Подолання бідності: погляд науковця / Лібанова Е. // Україна: аспекти праці. – 2003. – № 7. – С. 28–32.

мікростраховання². Водночас не розв'язаними залишаються багато важливих питань державного регулювання.

Для того щоб на шляху до впровадження мікростраховання було подолано наявні на сьогодні обмеження, необхідно застосувати динамічний, двосторонній підхід. З одного боку, має бути ініціатива знизу догори, щоб привернути увагу широкої громадськості, політиків, донорів та агенцій розвитку, а також соціальних партнерів та інших сторін соціального захисту до питання, як “працює” мікростраховання і яким є його потенційний внесок у соціальний захист. З відповідними ініціативами можуть виступати науковці (саме з такою метою автором представлена ця стаття), страхові компанії, громадські організації. З другого боку, повинні докладатися зусилля згори донизу, коли мікростраховання розглядатиметься політиками та іншими зацікавленими сторонами у контексті послідовної національної системи соціального захисту або стратегії.

Метою статті є розкриття ключових питань державного регулювання мікростраховання в Україні як нового напрямку надання послуг і сучасного механізму поширення соціального захисту незаможного населення та розроблення комплексу заходів держави щодо його підтримки і регулювання.

Під терміном “мікростраховання” розуміють вид добровільних цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів юридичних і фізичних осіб в обмін на низькі страхові премії за умови невеликих страхових сум, спрощеної системи страхування, високої частки страхових відшкодувань і невисокого прибутку страховика.

З визначення випливає схожість мікростраховання і соціального захисту, оскільки обидва мають на меті допомогу бідним. Водночас соціальний захист відрізняється від мікростраховання. Як правило, він включає різноманітні заходи державної політики і програми щодо зниження бідності та вразливості шляхом зменшення впливу ризиків на людей та підвищення їх потенціалу, щоб захистити себе.

Соціальний захист суспільства забезпечується через публічні заходи, наприклад, такі як:

- 1) компенсація відсутності або суттєвого скорочення доходів від роботи в результаті різних непередбачуваних обставин (хвороби, материнства, травми, безробіття, інвалідності, старості й смерті годувальника);
- 2) забезпечення сфери охорони здоров'я;
- 3) допомога у зв'язку з народженням дитини;
- 4) надання пільг для сімей з дітьми;
- 5) пенсії по старості;
- 6) захист дітей та інвалідів тощо.

Отже, необхідність і корисність соціального захисту не викликають сумнівів. У цьому сенсі дуже важливо те, що соціальний захист охоплює не

² Шірінян Л. В. Мікростраховання – новий напрям розвитку страхової діяльності в Україні / Л. В. Шірінян // Регіональна економіка – 2010. – № 2. – С. 141–150; Шірінян Л. В. Ризикова складова мікростраховання / Л. В. Шірінян // Формування ринкових відносин в Україні. – 2011. – № 6. – С. 11–15.

тільки державні програми соціального забезпечення, а й приватні або недержавні схеми з аналогічними цілями. Однією з таких альтернативних схем може бути мікростраховання, адже такі його види, як мікростраховання здоров'я, життя, від нещасного випадку, відіграватимуть важливу роль у розширенні меж соціального захисту.

Як механізм поширення соціального захисту мікростраховання має такі переваги порівняно з традиційними системами соціального забезпечення.

1. Мікростраховання може охопити населення, виключене з державного соціального страхування, а саме: працівників неформальної економіки, представників малого бізнесу з низьким рівнем заробітку, незаможне населення з рівнем доходів, близьким до мінімального рівня заробітної плати в країні, та самозайнятих у сільському господарстві.
2. Передбачається, що правила мікростраховання будуть спрощеними (менше бюрократичних обмежень), а більшістю його схем керуватимуть децентралізовані організації, спираючись на добровільне самоврядування, що здійснюватиметься в безпосередній близькості від цільових груп населення.
3. Мікростраховання має швидко реагувати на потреби страхового захисту і платоспроможність цільових груп незаможного населення.
4. Передбачається, що проблеми шахрайства і зловживання менше стосуватимуться мікростраховання, ніж централізованих систем соціального захисту і традиційного страхування, оскільки розмір страхового відшкодування є невеликим і тому економічний ефект зловживання буде малим, навіть якщо таке відбуватиметься.

Оцінка ринкового попиту на страхові послуги для незаможного населення України показує, що середній розмір страхової премії за рік в одному виді страхування може становити близько 30–50 грн³. У 2011 р. автор статті провів опитування 520 осіб незаможного населення України віком від 18 до 65 років, яке засвідчило, що *страхова премія 30 грн охоплює більшість незаможних людей*, котрі бажають страхуватися, у такій залежності:

- 54,4 % опитаних зі щомісячним доходом 800–1000 грн;
- 73,9 % опитаних, які мають щомісячний дохід 1000–1200 грн;
- 76,2 % опитаних, які мають щомісячний дохід 1200–1400 грн;
- 70,8 % опитаних, які мають щомісячний дохід 1400–1600 грн;
- 78,1 % опитаних, які мають щомісячний дохід 1600–1800 грн;
- 75,0 % опитаних, які мають щомісячний дохід 1800–2000 грн.

Проведене автором окреме опитування незаможного населення щодо розміру страхової суми за договором показало, що *починаючи з величини 3000 грн страхове відшкодування стає актуальним для незаможних верств населення України*, а відшкодування у розмірі 10 000 грн потенційно може задовольнити незаможних за таким розподілом:

- 83,2 % опитаних зі щомісячним доходом 800–1000 грн;
- 86,4 % опитаних, які мають щомісячний дохід 1000–1200 грн;

³ Шірінян Л. В. Фінансове забезпечення мікростраховання в Україні / Л. В. Шірінян // Фінанси України. – 2011. – (схвалено до друку).

- 77,5 % опитаних, які мають щомісячний дохід 1200–1400 грн;
- 79,4 % опитаних, які мають щомісячний дохід 1400–1600 грн;
- 78,1 % опитаних, які мають щомісячний дохід 1600–1800 грн;
- 77,9 % опитаних, які мають щомісячний дохід 1800–2000 грн.

Ми опитали також близько 3000 осіб різних категорій статку віком від 18 до 70 років, яке виявило загалом для страхового сектору України такі результати:

- 70 % не мають конкретних знань про страхування;
- 27 % не назвали жодної страхової компанії України;
- 50 % не можуть заощаджувати гроші на випадок ускладнень у житті;
- 30 % втрачали когось зі членів сім'ї за останні п'ять років;
- 68 % не довіряють вітчизняним страховикам;
- 36 % готові обрати західного страховика замість вітчизняної компанії;
- 52 % хотіли б обрати державну страхову компанію.

Отже, результати показують, що рівень страхової культури населення і доступ до страхування є досить низькими, бажаний розмір мікрострахової премії коливається в межах 30–50 грн, а розмір страхового відшкодування в межах 10 000 грн є достатнім для незаможної людини.

На думку автора, *основні принципи державного регулювання* мікрострахування можна сформулювати у таких тезах-твердженнях:

1. Регулюванню підлягає лише те, що можна контролювати. Якщо здійснювати контроль неможливо, то регулювання не потрібне.
2. Збір і консолідація премій вимагають формування відповідного капіталу мікростраховиків і пруденційного нагляду.
3. Мікрострахування мають забезпечувати різноманітні постачальники послуг.
4. Ефективні регулювання і нагляд передбачають достатню місткість та спроможність державних органів влади.
5. Правильне розроблення структури регулювання потребує часу і фінансових ресурсів.

Автором уперше запропоновано *комплекс заходів і правил, які дають змогу запровадити мікрострахування в Україні* і мають таке формулювання:

1. Види мікрострахування є добровільними і пропонуються для людей віком від 18 до 65 років.
2. Створюється Всеукраїнська асоціація мікрострахування з Управляючою компанією і Гарантійним фондом мікрострахування (ГФМ) для захисту інтересів компаній – членів Асоціації та страхувальників.
3. ГФМ формується за участю держави, державних органів влади і управління (Міністерства соціальної політики України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Міністерства охорони здоров'я України, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг), донорів, вступних внесків страховиків і від продажу мікрострахових полісів. Гарантійний фонд може бути використаний для інвестицій в економіку країни.
4. Всеукраїнська асоціація мікрострахування здійснюватиме випуск і продаж бланків полісів страховим компаніям.

5. Термін дії договорів пропонується на один рік (за винятком договору мікрострахування життя, тривалість якого може бути від одного до п'яти років, але з періодом страхування – один рік).
6. Ліцензування новостворених мікростраховиків охоплює шість видів мікрострахування: здоров'я, життя, майна та активів, від нещасного випадку, позики/бізнесу, врожаю. Дозвіл на здійснення мікрострахування для діючих страховиків базується на наявних ліцензіях і не потребує додаткового ліцензування.
7. Страховики, що мають відповідні ліцензії, сплачуватимуть до Всеукраїнської асоціації мікрострахування вступні внески і купуватимуть бланки полісів мікрострахування лише за умов участі у ГФМ або його створенні. Частина вартості бланка поліса мікрострахування перераховується у ГФМ і є другою частиною внесків страховика до ГФМ від продажу мікрострахових полісів.
8. Розмір вступних внесків визначається Всеукраїнською асоціацією мікрострахування за кожним видом мікрострахування на базі добутку страхової суми, кількості запланованих на рік страховиком полісів, коефіцієнта збитковості страхових операцій за обраним видом мікрострахування і корелюючого коефіцієнта.
9. Всеукраїнська асоціація мікрострахування гарантує виплати постраждалим страхувальникам у межах визначеного ліміту відповідальності Асоціації.
10. У разі компенсацій страховиком постраждалим страхувальникам частини виплат, що є меншими за дозволений рівень виплат за договорами мікрострахування, мікростраховик або страховик може бути виключений з членів Асоціації.
11. На офіційному сайті Всеукраїнської асоціації мікрострахування створюється відкрита для вільного перегляду офіційна електронна база даних з інформацією про договори і всіх застрахованих/страхувальників (серія і номер поліса, вид страхування, найменування страховика, прізвище, ім'я, по батькові страхувальника).
12. Інформація про договір мікрострахування по кожному страховику надається на офіційному сайті відповідного страховика. Кожний договір мікрострахування повинен бути персоніфікованим і занесеним страховиком в електронну базу даних так, щоб кожна лікарня, банк або інша установа могли швидко знайти достовірні дані про застраховану особу для подальших правомірних дій.
13. Територія дії договорів мікрострахування – всі регіони України.

Дотримання цих правил суттєво покращить захист вітчизняних незможних громадян. Причому участь держави у створенні ГФМ Всеукраїнської асоціації мікрострахування дасть змогу здійснювати перевірки і бути спонсором державних програм поширення соціального захисту.

Заслуговує на увагу той факт, що пропозиція стосовно полісів мікрострахування здоров'я відрізняється від полісів звичайного медичного страхування тим, що не обмежує людину прив'язкою до лікарні, з якою страховик підписав договір про обслуговування.

Загалом державне регулювання мікрострахової діяльності повинно охоплювати такі аспекти: 1) правове регулювання відносин; 2) систему державного нагляду; 3) умови та правила ліцензування; 4) контроль за діяльністю мікростраховиків. Послідовно розглянемо кожний із цих аспектів.

Правове регулювання відносин. Комплексність і неоднорідність страхових правовідносин завжди обумовлюють складну структуру їх правового регулювання. На думку автора, для мікростраховання не потрібно змінювати інституційну систему державно-правового регулювання страхового ринку України. Інститутами, які сприятимуть реалізації мікростраховання, можуть бути Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Міністерство фінансів України, Ліга страхових організацій України та інші об'єднання страховиків України.

На нашу думку, можливі *два шляхи реалізації законодавчого створення і регулювання мікростраховання*: завдяки удосконаленню чинного Закону України “Про страхування” або через прийняття та впровадження окремого Закону України “Про мікростраховання”.

В обох випадках законодавство повинно визначити відповідні ключові поняття мікростраховання: обов'язки та права суб'єктів мікростраховання; договірні відносини між сторонами; означення мікрострахового продукту; порядок та умови здійснення страхових виплат і відшкодування; форми мікростраховання; перелік видів мікростраховання; систему і повноваження органів державного регулювання; умови спеціального ліцензування; правила мікростраховання; параметри мікрострахових продуктів (включно з межею страхової премії, страхової суми та максимального терміну страхування); режим управління для мікростраховиків; спеціальні вимоги до мікростраховика або інституту мікростраховання та особливості їх функціонування; спрощені вимоги до формування страхових резервів, спеціальні умови і напрями їх розміщення з низьким рівнем ризику та відповідним складом інвестиційних інструментів; взаємовідносини мікростраховика і держави та критерії моніторингу; порядок ліквідації, реорганізації та санації мікростраховиків; розгляд спорів. Відповідне законодавство повинно передбачати участь діючих страховиків на цьому ринку і сприяти участі інших суб'єктів, які могли б здійснювати мікростраховання.

Найприйнятнішим на сьогодні ми вважаємо перший варіант, що передбачає включення розділу про мікростраховання у загальний Закон України “Про страхування”, у рамках якого буде надано можливість не тільки широкої участі у мікрострахованні мікростраховикам, а й залучення всіх традиційних страховиків – від малих до більш потужних.

Система державного нагляду. Державний нагляд за мікрострахованням може здійснюватися органами виконавчої влади, насамперед Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (до липня 2011 р. – Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України, далі – Держфінпослуг).

Основними функціями державного нагляду за мікрострахуванням будуть: 1) захист інтересів незаможних споживачів; 2) захист інтересів мікростраховиків; 3) створення та розвиток мікрострахування. Перші дві функції зрозумілі для всіх. Щодо третьої, то слід зауважити, що підвищення ефективності ринку шляхом усунення його недосконалостей є класичним завданням регуляторів. Для його виконання автор пропонує відповідні *шляхи державного регулювання мікрострахування*. З метою вирішення проблеми несформованого ринку страхових послуг для населення з низьким рівнем доходів пропонуються такі можливі шляхи регулювання:

- 1) надання допуску на ринок мікростраховикам;
- 2) надання допуску до мікрострахування незаможним верствам населення;
- 3) рішення про сприятливе правове середовище для обслуговування незаможного населення традиційними страховиками;
- 4) закріплення у законодавчих нормах означення короткострокового мікрострахування життя і мікрострахування іншого, ніж страхування життя;
- 5) створення мікрострахових компаній у кожному регіоні/місті/районі України.

Для розв'язання проблеми високих бар'єрів для входу/виходу та функціонування нових мікростраховиків (політики "одного стандарту") пропонуються такі основні шляхи:

- 1) суттєве зменшення вимог до статутного капіталу мікростраховиків;
- 2) застосування авторського "методу сходинок" для невеликих страховиків і тих, що розпочинають страхову діяльність⁴;
- 3) оптимізація режиму реєстрації;
- 4) спрощення вимог до мікрострахових агентів і співробітників мікростраховика;
- 5) суттєве спрощення змісту страхового поліса;
- 6) створення законодавчої бази, яка зробить можливою співпрацю мікростраховиків із перестраховиками.

На жаль, доводиться констатувати відсутність такого бачення проблеми і таких планів у Держфінпослуг. Це пояснюється об'єктивними причинами. Сьогодні Держфінпослуг перебуває під тиском необхідності зосередження на комерційних страховиках, які становлять більшу загрозу стабільності фінансової системи країни. Крім того, Держфінпослуг не в змозі повною мірою відігравати свою роль розвитку в цьому напрямі, оскільки немає інноваційних нормативних рішень для мікрострахування, інформації та емпіричних оцінок, досвіду мікрострахування, альтернативних правових та нормативних режимів, які б заохочували страхування для бідних верств на-

⁴ Шірінян Л. В. Метод раціоналізації формування статутного фонду страхових компаній України / Л. В. Шірінян // Економіка України. — 2006. — № 11. — С. 7–35.

селення України. Щоправда, позитивні зрушення на користь функції розвитку вже є⁵.

Можна передбачити, що з боку регулятора підхід до розгляду мікрострашування, найімовірніше, буде подібним до наявного комерційного страхування, що насправді перешкоджатиме розвитку мікрострашування. Така політика “одного стандарту” зробить, без сумніву, роботу регулятора легшою, але не буде ефективною з погляду розвитку страхового ринку загалом. Нинішня тенденція підвищення вимог до капіталу традиційних страховиків може ускладнити впровадження мікрострашування в Україні.

І доти, доки регулятор перебуватиме на стадії першого розуміння, можливо, він неохоче розглядатиме новий напрям розвитку страхового ринку, адже нова зона відповідальності становитиме для Держфінпослуг додаткову проблему. За таких умов потенційні клієнти мікрострашувиків за відсутності альтернативних джерел покриття ризиків можуть узагалі не отримати кваліфікованого страхового захисту, що наразі й відбувається.

Умови ліцензування. Процес ліцензування видів мікрострашування повинен бути спрощеним, розмір плати за видачу ліцензій на провадження видів мікрострашування – мінімальним. Водночас мікрострашування не може бути універсальним і підміняти державний соціальний захист, тому літні люди і люди з тривалими, невиліковними захворюваннями (онкологічні, наркологічні й психоневрологічні, СНІД, інваліди) швидше за все будуть виключені з групи одержувачів такої мікростраховки здоров’я, адже виплата відшкодувань цій категорії підірватиме фінансову стабільність мікрострашувика.

Видається доцільним дозволити здійснювати мікрострашування діючим страховикам, що мають традиційні ліцензії, без спеціального ліцензування, а ліцензування мікрострашування пропонувати лише новоствореним мікрострашувикам, що здійснюватимуть виключно мікрострашування.

Результати наведеного опитування підтверджують, що більшість незалежного населення не обізнана зі страхуванням. З цих позицій Держфінпослуг необхідно врахувати в умовах і правилах ліцензування мікрострахової діяльності, що мікрострашування повинно мати спрощену і прозору систему страхування з невеликими страховими сумами, низьким розміром страхових внесків і невеликими виплатами. Крім того, воно має передбачати: відсутність ретельної перевірки клієнтів; зовсім просту структуру поліса; спрощену процедуру страхування й отримання відшкодування; велику частку страхових відшкодувань як високий стандарт і гарантію такого страхування.

Контроль за діяльністю інститутів мікрострашування. Участь держави у Гарантійному фонді мікрострашування передбачає можливість перевірки його діяльності з боку уповноважених органів. Наприклад, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України та Міністерство охорони здоров’я України перевірятимуть діяльність лікарень щодо адекватних витрат меди-

⁵ Цінні папери України. – 2009. – № 1 (543) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.securities.org.ua/securities_paper/review.php?id=543&pub=3852.

каментів і відповідних установ, що обслуговуватимуть власників полісів мікрострахування.

Контроль за діяльністю мікростраховиків може бути:

- 1) внутрішнім – усередині мікрострахової компанії;
- 2) зовнішнім – з боку державного регулятора, міністерств і незалежних аудиторів.

Зовнішній контроль за діяльністю мікростраховиків здійснюватиме насамперед Держфінпослуг, зокрема, це може бути один із його департаментів – Департамент стандартів регулювання та нагляду за фінансовими установами, Департамент пруденційного нагляду або інспекційний департамент. При перевірці Департамент повинен керуватися спеціально створеною програмою перевірок мікростраховиків та посередників, яка потребує затвердження розпорядженням Держфінпослуг. Держфінпослуг повинен визначити певний поріг за показниками діяльності мікростраховиків, який може викликати втручання регулюючих органів.

Діяльність аудиторів, що перевірятимуть мікростраховиків, регулюватиметься Аудиторською палатою України. Палата видаватиме ліцензії аудиторським фірмам і окремим аудиторам на право здійснення аудиторської діяльності для мікростраховиків, а також вестиме реєстр аудиторів України, яким видано спеціальний кваліфікаційний сертифікат на проведення відповідного аудиту. Сприяти дотриманню законності та профілактиці правопорушень аудиторів буде Спілка аудиторів України відповідно до свого Статуту.

Для управління схемами мікрострахування всередині компанії потрібно дотримуватися таких принципів управління компанією: 1) підзвітність посадових осіб; 2) прозорість змістовної інформації; 3) передбачуваність і зрозумілість правил; 4) ефективність співпраці співробітників для отримання достовірної інформації і перевірки реальних умов роботи.

Мікрострахування може мати труднощі зі збором регулярних внесків від незаможного населення і представників малого бізнесу, що працюють на себе. Обговорення питання з діючими страховиками України показує, що у зв'язку з малим розміром страхового внеску для останніх бажаною є одноразова оплата договору страхувальником на початку дії договору страхування або двічі на рік. Саме тому автор у попередніх дослідженнях розробив різні механізми забезпечення внесків мікрострахування, серед яких є й нові: використання оплати через інтернет, укладання договорів мікрострахування з організаціями і використання зарплатних рахунків у банках або доручень у бухгалтерії працюючим, сплата премій за рахунок державного або приватного спонсора і забезпечення частини страхових відшкодувань, збір премій страховими агентами або представниками страховиків у зручний для клієнта час у певному місці (у населеному пункті).

У зв'язку з низьким рівнем доходу бідного населення виникає специфічна умова застосування мікрострахування – наявність спонсора або так званого донора. У світі під цим терміном розуміють дво- та багатосторонні агентства, регіональні банки розвитку, фонди, соціально відповідальних інвесторів, спонсорів та інші організації, які фінансують мікрострахування або розробляють мікрофінансові програми та управляють ними. Донори

могли б допомогти людям з низькими доходами управляти власними ризиками і зменшити уразливість. Вони також можуть домовитися з певним мікростраховиком і взяти на себе його внески до ГФМ Всеукраїнської асоціації мікростраховання, а отже, допомогти розвитку мікростраховання.

Постачальниками послуг можуть бути: держава (державні страхові компанії), кредитні спілки, комерційні страхові компанії, спеціально створені інститути мікрофінансування та інші фінансові організації. На нашу думку, доцільно створити спеціальні державні та комерційні мікрострахові компанії на місцевому рівні. Потенційні нові мікрострахові компанії можуть вийти на страховий ринок з “лав” великих похоронних бюро, організацій мікрокредитування, однорідних за інтересами груп та аналогічних організацій. Сприяння діяльності цих юридичних осіб також підтримуватиме цілі уряду щодо розширення економічних можливостей і запобігання розвитку тіньової економіки.

Заслужує на увагу те, що послугами мікростраховання у принципі можуть скористатися всі громадяни України, однак державне адресне втручання і допомога донорів застосовуватимуться лише щодо тих, хто має невеликий дохід (мінімальну заробітну плату), тобто вважається бідним або малозабезпеченим.

Як приклад однієї зі схем мікростраховання розглянемо пропозицію автора роботи, яка полягає в тому, щоб використати *адресну допомогу для малозабезпечених верств населення*: держава укладає договір з мікростраховиком щодо надання послуг незаможним громадянам через купівлю персоналізованих полісів мікростраховання. Незаможна людина підписує, отримує договір мікростраховання і послуги від страховика (рисунок).

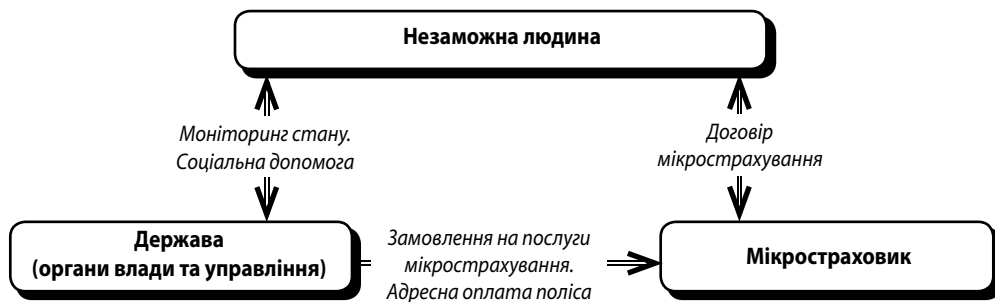

Рисунок. Схема мікростраховання з використанням державної адресної допомоги для незаможних верств населення і мікростраховика

Складено автором.

Оплату страхового договору здійснює держава, але не готівкою безпосередньо незаможній людині, а шляхом перерахування на рахунок страховика. При цьому державні органи влади та управління користуються даними відділів соціального забезпечення, що мають детальну інформацію на кожну незаможну людину, котра потребує адресної допомоги. Таким чином, це надасть державі упевненість у тому, що гроші спрямовані на страхування конкретної особи і вона отримує додатковий захист від ускладнень життя.

Якщо спонсором є приватна особа, то держава сприяє таким донорам і співпрацює за аналогічною схемою за допомогою інформації відділів соціального забезпечення. Держава здійснює моніторинг стану незаможного населення і страхового ринку щодо доступу бідних верств населення до страхування.

Підбиваючи підсумки, зазначимо, що розкритий нами комплекс актуальних питань мікрострахування з позицій державного регулювання, визначене місце мікрострахування в системі чинного страхового законодавства, досліджені особливості можливих схем мікрострахування, названі потенційні постачальники таких послуг і запропоновані спеціальні заходи і правила мікрострахування дадуть змогу вирішити питання впровадження і розвитку мікрострахування в Україні. Запропонована автором схема мікрострахування за участю держави / приватних спонсорів і використанням адресної допомоги є першим кроком на шляху покращання рівня страхового захисту незаможних верств населення. Подальші дослідження необхідно спрямувати на розв'язання низки відповідних проблем для впровадження мікрострахування:

- для незаможного населення — охоплення, ефективне навчання, задоволення попиту на нові продукти;
- для постачальників мікрострахових послуг — спрощена процедура створення, кадровий потенціал, ефективність діяльності, розроблення каналів поширення;
- для донорів — створення платформ для обміну досвідом і координації;
- для асоціацій страховиків та страхових посередників — інституційно-правове регулювання;
- для регуляторів — розуміння ролі мікрострахування; закон і план розвитку мікрострахування; ліцензійні умови і правила діяльності; вимоги, що висуваються до мікростраховиків; схеми мікрострахування й умови продажу продуктів; спеціальний пруденційний режим визначення ризиків, співмірних з мікрострахуванням; технічна експертиза та щорічний аудит; елементи поліса для прийняття обґрунтованого рішення; доступність інформації про мікростраховий продукт;
- для держави/уряду — моніторинг стану ринку щодо доступу до страхування незаможного населення; діалог з усіма учасниками ринку та координація; сприятливе правове регулювання відносин; стимули для мікрострахових організацій; стабільні макроекономічні умови; покращання умов життя незаможного населення; пошук донорів і сприяння спонсорам;
- для страхового ринку загалом — поліпшення якості та переліку послуг; розширення меж застосування традиційного страхування; формування пропозиції з мікрострахування.